אסור לשכוח את לקחי 7 באוקטובר: להתייחס לפיגועי האוטובוסים כאילו "הצליחו"

written by אלי קלוטשטיין | 26.02.2025

כבר למעלה משנה מתמודדת ישראל עם אתגר וסיכון קיומיים במלחמה רב-זירתית. צה"ל ויתר זרועות הביטחון הוכיחו היטב את כוחם ואת יכולתם להתעלות על כל הבעיות והאויבים שקמו נגדנו. במובנים רבים, ישראל שינתה במו ידיה או סייעה לשנות את המציאות בחלקים רבים של המזרח התיכון, והמאזן האסטרטגי שלה טוב לאין ערוך משהיה ב-7 באוקטובר. אין פירוש הדבר שהמלחמה תמה, והמלאכה עוד רבה – כולל החזרת החטופים, הכרעת חמאס, סיכול הטרור ביהודה ושומרון ונטרול תוכנית הגרעין האיראנית – אך התקדמות גדולה ודאי נעשתה.

לכל אורך התקופה הזאת הפגינה ישראל גם את יכולתה לעמוד במשימות הרבות מבחינה כלכלית, למרות חשש משמעותי. המשק הישראלי הפגין חוסן ועוצמה, והצליח להחזיק מעמד היטב על אף כל עלויות המלחמה, הנזקים שספגו יישובים, ההרוגים והפצועים הרבים, הגיוס למילואים, החרם בפועל שמדינות בעולם מבצעות על ישראל ועוד. ייתכן שבהמשך נגלה עד כמה המלחמה הזאת עלתה ועוד תעלה לנו, אך לפחות בינתיים הכיוון חיובי.

ובכל זאת, אנו שוכנים במדינה קטנה מבחינה גיאוגרפית, אוכלוסייתה אינה רבה, ומלבד גז והגניוס היהודי לא התברכנו בהרבה משאבים טבעיים. שמיכת התקציב שלנו, כולל בתחום הביטחון, גדולה ביחס למערב, אך גם בימים טובים היא איננה בלתי סופית. במצב כזה נאלצת הממשלה לגזור סדרי עדיפויות ולהגדיר עם אילו סכנות יש להתמודד באופן מיידי, מול מה צריך להסתכל בטווח הארוך, ועם מה צריך ללמוד לחיות, על אף הנזק המעשי והפוטנציאלי.

במציאות כזאת, ראשית כול מערכת הביטחון והנהגת המדינה צריכות לבחון אילו איומים קיומיים מרחפים מעל ראשה של ישראל. ראשון לכולם, כמובן, הוא החשש שאיראן תצטייד בנשק גרעיני. לא רק מדובר בסכנה שמשטר האייתוללות – שאינו נתפס כשחקן "רציונלי" במובן המערבי, שכן שהוא אינו חושש לסכן את הישרדותו אם יוכל להשמיד את ישראל – ישגר טילים מצוידים בראשי נפץ גרעיניים לעבר תל-אביב. הבעיה הגדולה האחרת של מצב כזה היא שטהרן תאיים להשתמש בפצצות האטום כדי לפרוס מטרייה גרעינית מעל ארגוני הטרור שהיא מטפחת ברחבי האזור. כך, אם צה"ל למשל יתכונן לפתוח במלחמה נגד חיזבאללה בצפון, תוכל איראן לשגר איום משלה, ולפיו היא תתערב במערכה ותשגר טילים מצוידים בפצצות אטום על ישראל.

איום אחר שעשוי להיות קיומי, ואשר עלה לדיון ציבורי ביתר שאת לאחרונה, הוא החשש ממלחמה עם מצרים. המצרים מוסיפים להתייחס גם כיום, עשרות שנים אחרי הסכמי השלום עם

ישראל, אל צה"ל כאל איום הייחוס העיקרי שלהם, מתאמנים למלחמה איתו, ובשנים האחרונות גם מבססים את כוחותיהם בחצי האי סיני. בונקרים, שדות תעופה, מאגרי דלק ותחמושת, מנהרות לצליחה מהירה של תעלת סואץ, נוכחות של כוחות שריון ורגלים כל אלה יוכלו לשמש את קהיר בבוא היום, אם תחליט ההנהגה במדינה להפר את הסכם השלום ולהסתער על הנגב.

אין להקל ראש באיום המצרי, שכן אם דיוויזיות השריון המצריות יחצו את סיני ויגיעו לגבול הדרומי שלנו, יהיה זה אתגר קיומי של ממש. בה בעת, ולמרות איומים שנשמעים מדי פעם בתקשורת המצרית, לא נראה שבאחרונה חל באמת שינוי ביחס האסטרטגי בין המדינות. בישראל טענו בתוקף בשבוע האחרון כי ברשת נפוצו הרבה מאוד סרטונים ערוכים וישנים שכל מטרתם היא לעורר איבה מול מצרים, וכי מקורם אולי בגורמים זרים שמנסים לחבל בקשרים בין המדינות.

כמו כן, קשה להצביע על שינוי מהותי באינטרסים הבסיסיים של מצרים, שיגרום לה לרצות להפר את הסטטוס-קוו ולבטל את הסכם השלום. אפילו המתח הנוכחי שקיים בין הנשיא עבד-אלפתאח א-סיסי לבין מקבילו האמריקני דונלד טראמפ סביב התוכנית שהציע לפינוי האוכלוסייה מעזה ויישובה במצרים, לא משנה כנראה לפחות בינתיים את המשוואה הבסיסית ביחסים עם ישראל או מצדיק הידרדרות למלחמה.

לפני מלחמת חרבות ברזל התמודדה ישראל עם אפשרות של איום קיומי נוסף: פלישה משולבת ומתואמת של חיזבאללה מצפון וחמאס מדרום, יחד עם גיבוי איראני אולי במתקפת טילים ישירה וחדירות נוספות של ארגוני טרור פרו-פלסטיניים מכיוון סוריה וירדן. האיום הזה, שהתממש חלקית במעשי הזוועה של חמאס ב-7 באוקטובר, ככל הנראה ירד מהפרק בתקופה הקרובה, בזכות ההקרבה האמיצה של צה"ל וחייליו, ראשי מערכת הביטחון כולה וההנהגה הישראלית.

איך מתמודדת ישראל עם האיומים הקיומיים עליה? באשר לסכנה מדרום, צריך להדגיש שלא מדובר בתרחיש מיידי, לפי רוב הדעות. כניסתו של טראמפ לבית הלבן הורידה את הסבירות של מהלך מצרי כזה בשנים הקרובות. בינתיים, ישראל צריכה כלקח כאוב מהמלחמה בחמאס לנסות להתכונן בהתאם לתסריט הפסימי. עליה לבנות תוכניות מבצעיות בהתקפה ובהגנה נגד הצבא של קהיר, ולעדכן אותן כל העת, להפנות משאבי מודיעין לזירה הדרומית, להצטייד באוגדות שריון נוספות ועוד. גם בזירה המדינית יכולה ישראל, מול המצרים וגם מול ארה"ב, להתחיל להתעקש על החייאת העיקרון של פירוז סיני כאזור חיץ בין המדינות. כך יוכלו שתיהן להמשיך ליהנות מפירות השלום הקר ביניהן, ללא חשש ממתקפה וללא מתח מיותר.

האיראנים הם כבר סיפור אחר. בעוד שישראל כבר מתמודדת שנים ארוכות בטרור האזורי והעולמי שמייצרת הרפובליקה האסלאמית, וביתר שאת בעשור האחרון, היא ניהלה במקביל גם מערכה מתמשכת נגד תוכנית הגרעין של טהרן. עם כניסתו של טראמפ לבית הלבן גובר החשש שהאיראנים יקדמו במהירות ובחשאי את הרכבת הפצצה, ובאחרונה אף טענה האופוזיציה

האיראנית שהם עובדים על בניית ראשי נפץ גרעיניים.

עם זאת, אחד השינויים שחלו בשנה האחרונה בין היתר, דווקא בעקבות המתקפה האיראנית הישירה על ישראל הוא המעבר של צה"ל למתקפה גלויה וברורה בתוך שטחה של הרפובליקה האסלאמית, שכללה גם פגיעה באתרי גרעין ונטרול יכולות ההגנה האווירית של צבא איראן. כעת, לפי הדיווחים בארה"ב, נערכת ישראל לתקיפה נוספת על מתקני גרעין נוספים במדינה. חשוב לציין שישראל אינה מוכרחה להשמיד את כל המתקנים במכה אחת, וביכולתה לעשות זאת בכמה גלי תקיפה, במועדים שונים. לפי דעות אחדות, היא כבר החלה בשלבי התקיפה הראשונים, וכל מתקפה נוספת היא רק שלב חדש במערכה לנטרול הגרעין האיראני.

כבר עברנו לסדר היום?

מלבד הסכנות הקיומיות, מדי יום מתמודדת מערכת הביטחון הישראלית עם שלל אתגרים ואיומים שאינם נכנסים לקטגוריה העליונה הזאת. אין הכוונה כאן לזלזל באיומים אלה, בפוטנציאל הנזק שלהם או בחומרתם, אך בה בעת לא מדובר באתגרים שעלולים להביא להשמדתה של מדינת ישראל. במנעד הסכנות הללו נכללות, למשל, פעילויות הטרור מעזה, כוונות לבצע פיגועים נגד כוחות צה"ל ביהודה ושומרון או נגד אזרחים בלב המדינה, הנכונות של החות'ים לשגר כטב"מים על ישראל, ואפילו פלישה אפשרית ומוגבלת של חיזבאללה בגבול הצפון.

אך אף שסכנות אלה אינן קיומיות, אין משמעות הדבר שאין להן השלכות ארוכות טווח על ישראל, אזרחיה וחוסנה: כך למשל, לפיגועי התאבדות בלב הערים הישראליות, כזכור היטב משנות האלפיים, יש השפעה גדולה על הכלכלה והשוק, בדמות הנכונות של חברות בינלאומיות לבוא ולהשקיע בישראל; על תחושת הביטחון של האזרחים במרחב הציבורי; על העמידות והלכידות החברתית, כפי שניתן לראות היטב מהשלכות אירועי החטיפה של ישראלים בידי גורמי טרור; על התנהלות היחסים הבינלאומיים של ישראל, שמתגוננת מול מדינות זרות בגין פעולותיה נגד מחבלים ועוד.

אחד הדברים שחובה על ישראל לקחת כלקח מרכזי מהכישלון של ההתמודדות המוקדמת עם חמאס ב-7 באוקטובר הוא שילוב של ענווה, שיפוט לחומרה, ותכנון לגרוע מכול. אנחנו מתמודדים עם אויב שאינו פוחד למות, וש"ההרתעה" במובנה הקלאסי והמערבי לא תקפה לגביו. המשמעות היא שבמלחמה נגדו אין אנו מכוונים להעלים רק את כוונתו להזיק לנו, אלא דווקא לפגוע ביכולת שלו לעשות כן. כל עוד תישאר בידי המחבלים הג'יהאדיסטים יכולת לתקוף את ישראל בשלל אמצעים, ניתן להניח שיום יבוא והם ינצלו אותה.

פיגועי המטענים באוטובוסים בבת-ים ובחולון בסוף השבוע תפסו את ישראל לא מוכנה. אף שבזמן שחלף מאז נדמה כאילו שכחנו אותם ועברנו עליהם לסדר היום הרי ארבעה או חמישה ימים במונחי זמן ישראליים הם נצח מדובר בתקדים מסוכן. למרות שגורמים ביטחוניים השמיעו באחרונה בחדרים סגורים התרעות מפני סכנה של טרור המתאבדים או פגיעה של

מטענים באוטובוסים, כוחות הביטחון לא התכוננו לתרחיש כזה.

אפילו הפיגוע שבו מחבל פוצץ את עצמו עם מטען בלב תל-אביב לפני כמה חודשים, כמו גם פיגועי מכוניות התופת בגוש עציון, כך נראה, לא הדליקו מספיק נורות אזהרה מהבהבות מפני חידוש פיגועי ההתאבדות. המחשבה בציבור הישראלי הייתה שצה"ל ממילא מטפל באיומים ביהודה ושומרון, ועל אף הסכנה של פיגועים נקודתיים דריסה, דקירות, ירי ועוד איש לא ציפה למראות שנדמה ששכחנו מתחילת שנות האלפיים.

והנה, המחבלים הצליחו בכל זאת להגיע ללב גוש דן ולהניח מטענים בכמה אוטובוסים. כנער שגדל בירושלים בשנות ה-90, איש אינו צריך להזכיר לי כיצד יכול להיראות התסריט הרע של פיגוע כזה. במבט לעתיד, ישראל מוכרחה להחליט כבר כעת על קו פעולה ברור: אסור לנו לחזור למחזות האימה האלה, ואל לנו לאפשר פתיחת חזית נוספת בתוך הערים בלב מדינת ישראל. צה"ל, שב"כ ויתר כוחות הביטחון מוכרחים להסתכל על פיגועי המטענים הללו כאילו חס וחלילה גבו את חייהם של עשרות ומאות אזרחים חפים מפשע בישראל ולהתייחס לכך בהתאם.

אם ממילא ארגוני הטרור ניסו להפעיל את "נשק יום הדין" שבאמתחתם כלומר, פיגועי תופת בלב הערים משמעות הדבר היא איתות ברור שהם אינם מתכוונים לעצור, ויהי מה. אחרי כישלון הניסיון הזה, וכדי להביא למרב הסיכויים של פיגוע "מוצלח", בפעם הבאה אולי ידאגו המחבלים לשלוח לאמצעי התחבורה בגוש דן פצצות אנושיות בסגנון שנות האלפיים. אם מישהו היה צריך תזכורת נוספת, ביום שלישי חשפו כוחות צה"ל מטען נפץ במשקל של 100 קילוגרמים, ובמקביל נעצרו מחבלים שהיו בדרכם לבצע פיגוע ירי.

בהקשר זה, האתגר כיום גדול עוד יותר: הרי בחודש האחרון שחררה ישראל מאות מחבלים מבתי הכלא, חלקם אסירי עולם שנשפטו על חלקם בפיגועים מסוג זה בדיוק. לא כולם גורשו לחו"ל, וחלקם למשל שבו לבתיהם במזרח ירושלים. הם ותיקים ומנוסים, צברו במאסרם קשרים עם מחבלים אחרים, הם חדורי מוטיבציה, וחלקם הלא קטן עבר הקצנה ו"השתלמויות" בטרור בכלא. ניסיון העבר מלמד שרבים ממשוחררי עסקאות קודמות, כולל עסקת שליט, שבו לעסוק בטרור וקשה להאמין שהפעם זה יהיה אחרת.

עוד קודם לשחרורם של המחבלים כעת, יש לציין, גילו סקרים כי הציבור הפלסטיני ביהודה ושומרון התאפיין בעמדות קיצוניות ומיליטנטיות יותר מיתר בני עמם בעזה. הם הצדיקו את החלטת חמאס לצאת לטבח ב-7 באוקטובר, תמכו באחוזים גדולים יותר "במאבק מזוין" נגד ישראל, והביעו את תמיכתם בדרכו של יחיא סינואר. לאורך כל מערכת חרבות ברזל, תוצאות המלחמה בעזה והמחיר הגדול ששילמה האוכלוסייה האזרחית שם לא הרתיעו את ארגוני הטרור בעידוד גורמים חיצוניים מלהמשיך לפעול נגד ישראל מיהודה ושומרון.

במצב כזה, לא תמיד תוכל ישראל לסמוך על הנס ולצפות כי הפיגועים הבאים לא יביאו למותם של רבים. למרות שמיכת התקציב והכוחות הקצרה, צה"ל נדרש להקצות את מלוא המשאבים כדי להבטיח שחזית יו"ש לא תתלקח ותבער בעוז במרכז הארץ. עליו לפעול בעוצמה רבה, לגלות

את מלוא כוחו ולמנוע פיגועים שישנו מחדש את התמונה האזורית הכוללת, ואף ישחקו את ההרתעה הישראלית ששוקמה במידת מה מאז תחילת המלחמה בעמל רב ובקורבנות כבדים.

מה צריכים לעשות כוחות הביטחון ביהודה ושומרון? האם עליהם לפעול ליצירת "עזתיזציה" של השטח כלומר, שמראות ההרס של הרצועה, בדרום לבנון ובאחרונה גם בחלקים מסוימים של מחנות הפליטים בטולכרם ובג'נין יחזרו על עצמם בכל המרחב של הערים הפלסטיניות שמעבר לקו הירוק, לצד הרחקת האזרחים שם מבתיהם? קטונתי מלפסוק אם זו דרך הפעולה הנכונה, אך נראה שזו האפשרות שמסתמנת כרגע כמועדפת על מערכת הביטחון.

ייתכן שבכל זאת יש גם דרכים אחרות. בשנות האלפיים הצליחה ישראל להכריע את האינתיפאדה השנייה, על אף המחיר הכבד שהיא הסבה לאוכלוסייה הפלסטינית המקומית, מבלי שיצרה מראות הרס כה נרחבים או שינעה את האוכלוסייה בהיקף גדול. בה בעת, יש לזכור שכיום המציאות שונה מזו של שנת 2005. דור פלסטיני צעיר חדש קם, וממילא ישנה תחושה שמיזם שתי המדינות והשלום עם הפלסטינים במתכונתו הישנה כבר קרס. במצב כזה, לא בטוח שישראל צריכה להמשיך לנהוג באיפוק יחסי, כפי שעשתה אז. כמו כן, ייתכן שהטראומה שצרב צה"ל בשנות האינתיפאדה השנייה באוכלוסייה הפלסטינית זו שהדחיקה את הרצון לחזור לטרור החזיקה מעמד שנים ספורות מדי רק בגלל שעוצמת המכה של צה"ל באותה תקופה לא הייתה חזקה מספיק.

כך או כך, למערכת הביטחון יש כלים להתמודד עם הטרור הפלסטיני, ויש לה גם ניסיון רב בכך. הפיגועים בסוף השבוע שעבר, למרבה הצער, הוכיחו שאי אפשר יותר להתעלם מהסכנה הזאת וחובה עלינו להקצות לה משאבים רבים, לפחות כל עוד חזיתות כגון גבולות סוריה ולבנון נותרות שקטות. התגייסות נוספת של צה"ל לחזית רחבה תגבה מחירים שונים מאזרחי ישראל, אבל בטווח הארוך זה משתלם ועדיף על פיגועי טרור, שממילא יכריחו את צה"ל לצאת למבצע גדול אבל כשמצבנו יהיה נואש יותר.

נקודה לסיום: קשה להאמין שהתלקחות הזירה היו"שית נעשית כעת במקרה. האינטרס האיראני הוא להסית את תשומת הלב הישראלית, ייתכן בזמן שטהרן פורצת לפצצה. מלבד הרצון לחמש את ארגוני הטרור ביהודה ושומרון באופן כללי, כהכנה לחזית נוספת שממנה יוכלו לצאת מעשי טבח נגד ישראל בסגנון 7 באוקטובר, הרפובליקה האסלאמית רוצה שישראל תשקיע משאבים בעצם סיכול הברחות הנשק למשל, כאלה שמגיעים מירדן. הברחות כאלה כוללות לעיתים מטענים, רקטות, כלי נשק קלים ועוד, ועצם העיסוק בהם "מטריד" את מערכת הביטחון וגוזל ממנה קשב.

מערכת הביטחון מחויבת להילחם בכל החזיתות שדורשות את טיפולה, אך בה בעת אל לה להוריד את העיניים מהתמונה הגדולה. הסכנה הקיומית הגדולה ביותר כעת היא פצצה גרעינית איראנית, וישראל לא יכולה למצמץ לרגע. עליה לשוחח עם ארה"ב על העניין ולתאם איתה מדיניות משותפת, להשקיע משאבים מודיעיניים ולהכין תוכניות מבצעיות כדי להתכונן לרגע

שבו תיאלץ לפעול במהירות ולהכות בעוצמה באיראן, אפילו אם תתקוף לבדה.

כשמדובר באיום קיומי כזה, מרווח הטעות של ישראל אפסי. היא אינה יכולה לקחת כאן סיכון מחושב. כהונת טראמפ סיפקה לנו הזדמנות לפעול, שכן ארה"ב ממילא נמצאת לצידנו ורואה את הדברים איתנו עין בעין. למרות רצונו של הנשיא במשא ומתן עם האיראנים כאפשרות ראשונה, טראמפ מבין היטב שישראל אינה יכולה להרשות לעצמה מציאות של איראן גרעינית. בחודשים הקרובים ייבחנו ישראל וארה"ב בהקשר זה, ולא נותר אלא לקוות שבמבחן התוצאה יתברר שהן פעלו באופן המיטבי.

פורסם במקור ראשון, בתאריך 26.02.2025.